

MEKKORA HELYEN ÁLL A KENYÉR ?

1Kir 17,11

Hozz, kérlek, egy falat kenyeret is kezvedben.

Oszi hálaadás ünnepe... Képzeljétek magatok elé egy kenyeret! Én is ezt teszem... Szinte érzem a kenyérsütés illatát. Szinte látom a földművelő mozdulatát vetéstől aratásig, amint a kenyeret előteremti.

Kérdezem: Mekkora helyen áll a kenyér?

Nincs két arasznyi hely sem, melyet elfoglal az asztal közepén. Mégis mekkora helyen áll az emberiség életében! Felmérni sem lehet a mi mértékegységeinkkel!

1. Helyet foglal mindjárt a Szentírás elején:

„Orcád veritékével egyed a te kenyeredet!”

Egy mondat csupán... Egy mondat úgy elkallódhatik a világban, hogy annak nyoma sem marad az emlékezetben és a lélekben! De ez a mondat, melyet Ádám hallott a Paradicsomból való kiűzetés után, nem veszett a semmibe, nem tűnt el feledésbe. Nem tünhetett el, mert Isten ítélete ez! A férfinak szóló kemény parancs... bár hamarosan átszállt az asszonyra is a létért való kemény küzdelemben. — A kenyér érdekében ott van azóta is minden homlokon a becsületes munka hevében. Amíg kenyér kell az embernek, veritékeznie is kell érte; és amíg veritékhullatás lesz, addig kenyeré is lesz az embernek! A becsületes úton szerzett kenyér... a visszaszerzett Éden! Emberi boldogság a földön!... A boldogság és az igazság akkora helyen áll a földön, amekkora helyen érte veritéket hullatnak, amekkora helyen érte megdolgoznak kézzel vagy ésszel! Minden falat kenyérré kell jutnia egy gyöngyszemnyi veritéknek is! Nem Isten átka ez, hanem nyugalom arról, hogy megérdemeltük a betevő falatot. Olyan igazgyöngy a veriték, melyet Isten kenyérré vált az ember számára. Ertelmezzük így ezt a bibliai helyet, melyen először találjuk a kenyeret, és meglátjuk, hogy Ádámnak is volt oka a hálaadásra!

2. Helyet foglal a kenyér a pusztai vándorlás leírásában is.

Keserű volt a szolgaság kenyeré. Páskát — kovásztalan kenyeret — süitettek helyette, és nekivágtak vele a pusztának. — Amíg tartott a páskából, mégcsak túrt valahogy a nép a vándorlás viszontagságai közt. Úgy gondolkozhattak akkor is: — Inkább egyem egyszer egy nap s akkor se egyebet, mint száraz kenyeret hideg vízzel, de szabad és független legyek. Fel ne panaszolják falatjaimat! Ne legyen se irigyem, se szánóm!

A vándorló zsidóknak azonban elfogyott az utolsó betevő falatjuk is egy idő után. Akkor aztán megváltozott sokak véleménye. Akkor már hibáztatni kezdték a vezért és a vezetőket, hogy miért hozták el a húsosfazakak mellől, a rabság kenyéretől őket.

— Bár meghaltunk volna az Úr keze által Egyiptom földjén, amikor a húsosfazakak mellett ültünk és mikor jóllakhattunk kenyérral.

A kenyér helye azonban nem maradhatott betöltetlenül!

Isten csodája — mint minden természetes dolog —, hogy megjelent a pusztai földön a kenyérpótló manna. Annak a földnek jellegzetes terménye: magocska, mely szárnyas ernyővel szálldos a szélben, és ha valahol légi nyugalom keletkezik, földet ér. A nép kérdezte: „Mann?” (Mi ez?) Mózes felelte: „Ez a kenyér, melyet az Úr adott néktek eledelül.”

Ez a kicsi, első napsugártól elolvadó morzsa is Isten gondviselésének tanúja. Hirdeti, hogy akkora helyen áll a kenyér, ameddig az isteni gondviselés kiterjed... Legyünk hálásak érte!

3. Helyet foglal a mindennapi kenyér Ilyés történetében...

Innen való a beszédem alap gondolata is.

Ilyés próféta egy inséges esztendő nyarán Száreptába vándorol. A város kapujában megszólít egy asszonyt, aki rőzsét szedeget, hogy utolsó fuvintásnyi lisztjét utolsó csepp olajával megsüssse beteg fiának:

— Kérlek, hozz egy kevés vizet nékem valami edényben, hogy igyam...

Hozz, kérlek, egy falat kenyeret is a te kezvedben!

Az asszony az anyai ösztön keserűségével felel. Szavaiban benne van a szemrehányás: — Vegyem ki fiam szájából az utolsó falat kenyeret is érte, s a fiam pedig haljon éhen?!

Tudjuk tovább is a történetet. Ilyést nem lehet lebeszélni. Kitart az éhesek könyörtelen követelésével: — Süss abból a kicsi lisztből és csöppnyi olajból előbb ne-

kem egy pogácsát! — Fizetésül hitét nyújtja az asszonynak: „Azt mondja az Úr, Izrael Istene, hogy sem a vékabeli liszt, sem a korszóbeli olaj meg nem kevesül addig, míg az Úr esőt ad a földnek színére.” Aztán a gyermek is életben maradt, a próféta is evett, az asszony lelkébe is nyugalom szállott a történet végén.

Mi pedig meglátjuk azt, hogy mekkora helyet tölt be a kenyér az inség és nyomor idején, és megtudjuk, miért kell azt úgy megbecsülni. Az emberiség annyi nyomort élt át, hogy írók azt mind megírni nem tudnák; hogy könyvek azt mind be nem fogadnák; hogy olvasók mind elolvasni nem tudnák! Természeti csapások, emberi kegyetlenségek annyiszor kivették a falatot a szerencsétlen milliók szájából! Annyiszor ismétlődött meg Ilyés próféta kérése:

— Hozz, kérlek, egy falat kenyeret is a te kezvedben!

Ez a sokszor elhangzott kiáltás valahogy mégis eljutott az irgalmas szíveig, felhatott valahogyan mindig az Istenig, és — megfogya bár —, de túlélte az emberiség az éhhalál katasztrófáit.

Becsüljük meg békés életünket!

Adjunk hálát Istennek és utána az emberi szeretetnek, hogy gyermekünk ma nem hiába kéri a kenyeret; hogy asztalt teríthetünk családnak, vendégnek; hogy küldeni lehet a tanulónak, a munkásnak, katonafiúnak: — Megvan a kenyér! A hálaadás asztalát is megterítettük vele! Hála legyen érte a mindenható, jó, igaz és irgalmas Istennek!

4. Jézusról se feledkezzünk meg, mi hálaadó keresztények!

Jézus evangéliumában is nagy helyet foglal el a mindennapi kenyér gondolata. Jézus lelkében még akkor is ott van a kenyér fogalma, mikor a kezében egy darabcska sem lehet. A pusztában. Hallja ő is a kísértő hangot: „Ha Istennek fia vagy, mondd, hogy a kövek változzanak kenyerekké!” — Isten éhező fiát, legjobb fiát, lám, kövekkel kínálja a gúny sátánja! Mekkora lelkierő kellett hozzá, hogy a leghelyesebb választ adja, s ezzel elűzze magától: „Meg van írva: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely Istennek szájából származik!”

Ez a győzedelmes lélek fogalmazta meg számunkra a legszebb és legszentebb imát: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben...!” Ebben az imádságban is, mint a való életben, közös lapon található a kenyér és a megkísértés gondolata, de a kenyeret kérjük benne az Istentől: „A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!” — és a kísértések legyőzésére pedig erőt kérünk az Istentől: „És ne vigy minket kísértésbe!”

A kenyeret a szentség magaslátára emelte, mikor megtörte azt ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem...” és arra törekedett, hogy olyan legyen az emberek számára, mint az éltető kenyér, mondván: „Én vagyok az életnek kenyere...”

Milyen felemelő, hogy nemcsak harcolnak, tülekednek, ármánykodnak az emberek a mindennapi kenyérért, — hanem olyanok akarnak lenni, mint a kenyér... és dolgoznak és imádkoznak is azért!

Igy lehelte rá Jézus a maga képét a búzaszemre... és a búzaszemnek arra a parányi pontjára, ahonnan a csíra kihajt... a népfelfogás szerint. — Jézus iránti tiszteletadásnak egyik legszebb jele ez... Valóban azonban Jézus képe azoknak az arcán van rajta, kik mindennap elmondják a miatyánkot, és vallásos lélekkel szüntelen dolgoznak a mindennapi kenyérért.

Igy tartozunk mi is a Jézus-hordozók közé!

Íme, mekkora helyet foglal el a kenyér az Ó- és Újtestamentumban — a múltban és a jelenben —, láttuk, mekkora kincs a mindennapi kenyér!

A tudomány szerint a kenyér kincs, mert van benne: fehérje, keményítő, sikk, és sok-sok vitamin... A vallásos lélek még benne látja az isteni gondviselést is. Benne van a napsugár fénye, a felhők áldása, a föld mélyének életadó ereje, jelen életünk boldogsága és jövőnk reménysége.

A kenyér olyan, mint a jó édesanya: — táplál, éltet, gyógyít, biztat, boldoggá tesz, — dolgozni, szeretni, hinni, imádkozni tanít!

„Egészen biztos, hogy a kenyérsütés nagyobb dolog / Napóleon minden hadműveleténél! / Egészen biztos, hogy az elszálló kenyérszag / Örökkévalóbb minden krónikánál! / Egészen biztos, hogy az igazság benne van a kenyérben, / Akárcsak a kovász! / Egészen biztos, hogy aki a kenyérért harcol / Annak az igazságtól lesz izes a kenyere!”

Ezért adjunk hálát! Ezért kérjük az Istent, hogy áldja meg két kezünk munkáját, és hallgassa meg imánkat mindörökké! Amen.

NYITRAI MÓZES

A HIT ISTEN AJÁNDÉKA

Ef 2,8

Háromszázkilencvenöt esztendeje annak, hogy Dávid Ferenc, az unitárius egyház megalapítója meghalt. Halála évfordulója alkalmából gondolatban jeltelen sírjára egypár őszi virágot helyezünk, és idézzük magunkban prófétai életét, eredményes munkásságát. Istennek pedig hálát adunk, hogy megáldotta őt apostoli lélekkel, tiszta és erős hittel, világos értelemmel, nagy-nagy emberszeretettel és törhetetlen akaraterevével. Hiszen Dávid Ferenc apostoli munkásságának köszönhetjük anyaszent-egyházunkat; de mindenki hálás lehet neki a vallásszabadság törvényéért, melyet a világon először az ő kezdeményezésére mondott ki a tordai országgyűlés 1568-ban.

Elmondom a törvény szövegét szó szerint:

— Urunk őfelsége mint ennekelőtte való gyűléseibe országával közönséggel az religio dolgában végzött, azonképpen mostan ez jelenvaló gyűlése azont erősíti, tudniillik, hogy mindön helyökön a prédikátorok az evangáliumot prédikálják, hirdessék, ki-ki az ő értelme szerént és a község, ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse, az ű lelke azon meg nem nyugodván, de olyan prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő nékie tetszik, azért pedig senki a superintendensek közül, se egyebek az prédikátorokat meg ne bántsa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, az elébbi konstitutiók szerént és nem engedtetik ez senkinek, hogy senki fogsággal, vagy helyéből való priválással fenyögössön az tanításért, mert:

A HIT ISTEN AJÁNDÉKA!

ez hallásból lészön, mely hallás Isten igéje által vagyon. —

Ez a határozat Dávid Ferenc szemei előtt született, és az ő lelkében fogamzott meg. Ennek a határozatnak alapján szerveződött meg hazánkban az unitárius egyház.

Négyszázhat éves szöveg... Alig értjük régies, hivatalos nyelvét... De tisztelettel hajlunk meg előtte, mint a frigyláda kőablái előtt, melynek még a betűit sem ismerjük, mégis tudjuk, hogy az írás rajta Szentírás, isteni törvény, boldogulásunk útja, Isten országának alapja.

Négyszázhat éves szöveg. Ennyi idő alatt sokat változott nyelvünk. Ma alig lehet kívülről megtanulni. Mégis érdemes megtanulni. Mert Isten drága pénze ez nekünk. Kicsendül belőle nemes csengéssel, hogy a vallásszabadság alapja ez a vallási igazság: „A hit Isten ajándéka!”

Ezt az igazságot felismerni, bizonyosságot tenni róla, diadalra vinni és a vallásszabadságot biztosítani vele volt Dávid Ferenc életcélja, hivatása. Halála emléktünetepén tekintsük mi is a hitet Isten születési ajándékának az ember számára!

A hittel Isten ajándékozza meg az ő ember-gyermekét akkor, mikor a világra jó. A hit származásunk egyik ragyogó bizonyossága. Ha kérdeznék tőlünk: „Miért mondjuk, hogy az ember Istennek legnemesebb teremtménye a földön?” — azonnal felelünk: „Azért mondjuk, hogy az ember Istennek legnemesebb teremtménye a földön, mert meg van áldva hittel, okos értelemmel, szabad akarattal és lelkiismerettel.” Íme, az Isten kiemeli az embert a teremtés többi formái közül a hit ajándéka által is. — Mint ahogy az arany a fémek családjában nemes fém, mint ahogy a rózsza nemes virág a virágok családjában, mint ahogy a búza nemes termény a magvak világában, úgy az ember is nemes teremtménye az Istennek, mert tud hinni, értelmesen gondolkodni, lelkiismeretesen élni, szeretni, remélni, szabadon követni az igazat, jót és szépet.

Születési jogától fosztották meg az emberiséget, mikor elvették lelkiismereti szabadságát. Mintha a világosságtól zárták volna el a világot az inkvizitorok, mikor a dogmák sötét börtönébe zárták a hitet! Ezért is nevezték ezt a hosszú korszakot „sötét középkornak”.

Isten ajándékát adták ezért vissza, mikor helyreállították a vallásszabadságot! Emberileg teljesen megérhető a reformáció eszmevilága, mellyel forrongásba hozta a lelkeket. Szent forradalom rázta meg a világot, hogy lezárjon egy halálraitélt kort és felnyissa a történelem kapuit a szabad gondolkodás előtt a vallás dolgaiban is. Mert a hit nem lehet kényszerzubbony, melyet reakényszeríthetnek valakire, sem neszuszing, mely az életet belénk fojtsa, hanem a hit Isten ajándéka! A hit nem is kész gabona, mivel csak egyszerűen megtölthetik a lelkeket, hanem a hit Isten ajándéka! Olyan, mint a csíra, a szívbe rejtett csíra; belőlünk kell hogy kinőjön. Úgy nyerjük, mint a szentlelket. Isten emberteremtő lehetével rejti belénk (amint ezt meglátta az ember már a világ teremtéséről alkotott ősrégi felfogásában is). Pró-